

absentia quasi præsens spiritualibus oculis videret; tentationes etiam monachorum domus suæ, quibus vel vigilantes vel dormientes vexabantur, ediceret, modumque et causas earum exponeret, ita ut multi ex fratribus purioris vitæ sanctimoniam exhortationibus ejus provocati æmulerentur. Dicebat præterea, singulis quidem noctibus, maxime autem Dominicis et festivis, nimiam multitudinem dæmonum in choro psallentium fratrum convenire, quorum execrabile officium non erat aliud, nisi multis et variis modis fratribus illudere, eorumque mentes ab intentione servitii Dei avertere, pigritantibus quoque et dormientibus malignissimis applausibus et cachinnis insultare, de dormiente ad dormientem gyrovaga pernecitate ire et redire. Habebant vero in capitibus suis caputia quædam veterum pannorum sordidissima et nimis fetentia, interius et exterius quasi sanie scabiosorum ulcerum perfusa, sub quibus abscondebant larvales facies suas, quasi timentes agnoscere, venientesque ante unum quemlibet de monachis, callidissima exploratione observabant utrumnam vigilaret, an dormiret. Quod si dormientem eum reperissent, omnem continuo fetorem et corruptionem putridi caputii sui in vultum illius exercebant, conclamantesque quasi ad signum plurimi coram illo conveniebant, et quandiu dormitabat, phantasmata et turpia somnia illi immittentes non recedebant. Sane quos vigilantes et psallentes advertebant, a facie illorum, velut a facie ignis fugiebant, ita ut halitum qui de ore cantantium, Deumque laudantium procedebat, ferre nullatenus possent. Quia ergo consummata beatitudo et felicitas nostra in vita æterna erit Dominum ac Creatorem nostrum non solum sine labore, verumetiam cum summa voluptate perpetuo laudare, antequam claudantur in morte oculi nostri, et lingua, quæ ad laudandum Deum creata est in pulverem religatur, seminemus, licet cum labore, bonum semen servitii Dei; tempore enim suo metemus, inenarrabili lætitia exsultantes, sicut e converso hi qui nunc spinas et tribulos tepiditatis et negligentie in terra carnis suæ seminare non metuunt, ignem et supplicium in ultionem prævaricatoris conscientie metent, quando iidem maligni spiritus inertie suosores tormenta puniendis atrociter cumulabunt, qui nunc desides voluptate carnis suæ enerviter victos, ad pausandum illicere non cessant. Porro auctoritas libri, qui Vitæ Patrum dicitur, his quasi recentioribus, et ob hoc, ut videtur, minus authenticis revelationibus, in firmamentum et astipulationem veritatis non immerito assumitur. Ibi enim invenitur scriptum quia, cum malignus spiritus cuidam sanctorum Patrum dixisset, se cum complicitibus suis vigiliis fratrum frequenter interesse, illeque Dominum orasset, ut sibi veritatem hujus rei pandere dignaretur, veniensque ad collectam fratrum, vidisset dæmones velut Æthiopes per totam ecclesiam discurrentes, atque universa quæ fratres orantes et psallentes in cordibus suis versabant, per phantasias in oculis suis figurantes, sicut postmodum ex confessionibus singulorum patuit, animadversum esse vanas, et perversas cogitationes mortiferasque delectationes, quas fratres in hora divini servitii patiuntur, dæmonum suggestionibus fieri. Quapropter in spiritu contrito et corde humiliato necesse est exclamare cum Psalmista: *Ne tradas, Domine, bestiis animas confitentes tibi; et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem* (Psal. LXXIII).

CAPUT XIX.

De periculo religiosorum molliter in hac vita viventium.

Quam vero metuendum et tremendum sit examen ignis purgatorii, ubi Dominus, secundum Prophe-

tam, *abluit sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem lavat de medio ejus spiritu judicii et spiritu ardoris* (Isa. IV), sicut et ipse Dominus per alium prophetam testatur, dicens: *Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaverant* (Joel III); et sicut item propheta de Domino dicit, quia *ipse erit quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum: et sedebit conflans et emundans argentum, purgansque filios Levi* (Malach. III), utinam attenderent ii, qui in levitatibus et negligentis atque somnolentia non timent perdere dies suos. De hoc metuendo examine in quadam collectiva legisse me memini quod monachus quidam in extremis agens, antequam decederet raptus est in spiritu, ductusque ad loca infernalium, vidit (quod sine horrore referre non possumus), animas scilicet multas verubus et contis acuminatis infixas ad rogam permaximum, in modum anserum torreri et assari, ipsosque crudelissimos tortores cum sufflatoriis aliisque ignis instrumentis miserarum tormenta totis nisibus exaggerantes. Alii vero patellas et sartagine ignitas de subitis jacientes ponebant adipemque qui de ardentibus jacentium membris fluebat diligentissime colligentes, eundem rursus bullientem et nimis ferventem super eos, a quibus fluebat, refundebant: quam poenam cæteris cruciatibus intolerabiliorem eis esse considerabat. Post hæc ductus est ad quemdam refrigerii locum, ubi multitudinem animarum quasi post gravem aliquem laborem quiescentium invenit, interrogatusque ab angelo ductore suo si sciret quæ hæc essent, se nescire respondit. Sanctus vero angelus dixit ei: « Hi quos vidisti ad ignem illum permaximum assari, homines sunt Ordinis tui, qui, licet criminalibus peccatis se nequaquam fœdaverint, non tamen, sicut monet Scriptura, servire Domino in timore et tremore curarunt, non disciplinæ censuram tenere, non quietis et silentii patientes esse, denique vigiliam et orationum solemnem devotionem, neque laboriosam psalmodiæ executionem strenue, sicut oportet, æmulari studuerunt, sed magis curiosi, faceti, yagi, superflui, desides, pigri, somnolenti, signis, jocis et levitatibus indulgentes, monasticæ professionis puritatem violare non timuerunt. Qui postquam æquissimam justitiam Dei sententiam, in supra visis poenis, alii brevius, alii prolixius pro antiquitate seu qualitate excessuum suorum purgati fuerint, mediante gratia Dei in hunc refrigerii locum introducuntur: atque hic post horrenda illa supplicia pausantes, perfectionem beatitudinis suæ cum patientia præstolantur. » Luce ergo constat clarius, revelationes hujusmodi per divinæ pietatis dispensationem tanto magis crebrescere, quanto magis finis mundi appropinquat, ut quoniam abundante iniquitate et negligentia refrigescit charitas multorum, tanto electi Dei per hoc incentivum charitatis habentes, incalescant animis, quanto is in proximo venturus esse putatur, cujus faciem totius boni præcedit egestas. Quid vero per hoc nobis innuitur, quod prædictus frater vidit tartareos focarios adipem diligentius collectum, super eos a quibus stillabat in augmentum supplicii refundere, nisi hoc quod quanto quis contra professionem suam in hac vita sibi pepercit, voluptati carnis suæ per inordinatæ quietis pinguedinem satisfaciendo, tantum in altera vita locis purgatoriis deputatus suppliciorum solvere cogetur? Sic nempe de purpurata illa meretrice, quæ calice carnalium voluptatum, et vino sæcularis pompæ inebriat omnem terram, Dominus per Prophetam dicit: *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum* (Apoc. XVIII).

Quocirca ad vocem tonitruum hujus evigilemus, fratres, et intentis animis audiamus quid etiam inter monachos perfectissimus, et inter Patres reverendissimus, Pater noster B. Bernardus, de quotidianis istis et valde perniciosis negligentis nostris sentiat, qui in sermone (43), quem de vita et moribus

beatæ memoriæ Humberti quondam prioris Claravallis fecit, cum fratres ad æmulandam conversationis ejus puritatem hortaretur, inter cætera sic ait: « De reliquo, fratres, dico vobis, quia si sequeremini vestigia ejus, non tam facile in vanis cogitationibus et otiosis sermonibus, in jocis et scurrilitatibus laberemini, nam in his multum perditis, et de vita vestra et de tempore vestro. Volat irrevocabile tempus, et dum vos creditis cavere poenam istam minimam, incurritis ampliorem. Illud enim scitote quia post hanc vitam in locis purgatoriis centupliciter, quæ hic neglecta fuerint, reddentur, usque ad novissimum quadrantem. Scio ego quia durum est homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere; sed durius et multo durius erit futuras illas molestias tolerare. » Porro quam timoratos, quam alacres, quamque sollicitos nos in exsequendis divinis laudibus esse oporteat, non solum ut Domini et Creatoris nostri gratiam consequamur, verum etiam ut malignorum spirituum inextricabiles fallacias evadere valeamus, idem venerabilis Pater in sermone super Cantica canticorum quadragesimo octavo docet, ita dicens: « Ex Regula namque nostra nihil operi Dei præponere licet. Quo quidem nomine laudum solemnitas (44), quæ Deo in oratorio quotidie persolvuntur, Pater ideo Benedictus voluit appellare, ut ex hoc clarius appareret quam nos operi illi vellet esse intentos. Unde vos moneo, dilectissimi, pure semper ac strenue divinis interesse laudibus. Strenue quidem, ut sicut reverenter, ita et alacriter Domino assistatis, non pigri, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis et remissis vocibus muliebres quiddam balba de nare sonantes; sed virili, ut dignum est, et sonitu et affectu voces S. Spiritus deprementes. Pure vero, ut nil aliud dum psallitis, quam quod psallitis, cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas et otiosas, vitandæ sunt et illæ, illa duntaxat hora, et illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessario admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profecto recipere tunc consulerim, quæ forte paulo ante in claustris sedentes in codicibus legeratis: qualia et nunc me viva voce disserente, ex hoc auditorio Spiritus sancti recentia reportatis. Salubria sunt, sed minime illa salubriter inter psallendum revolvitis. Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quidquid aliud quam debes, neglecto quod debes, obtuleris. » Hæc quidem beatus Bernardus. Quid, rogo, de perversis et noxiis cogitationibus illa hora et illo loco cogitantibus nobis est sentiendum, si non modo vanas et inutiles, sed ipsas quoque necessarias inter psallendum vitari debere Pater sanctus censuit? Hic plane, hic cordium nostrorum instabilitas deprehensa, secundum Prophetam confunditur, sicut confunditur fur, quando deprehenditur, ita ut etiam perfectiores quique cum luctu et gemitu cordis necesse habeant dicere Deo: *Non intres in iudicium cum servis tuis, Domine; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (Psal. CXLII). Sed aliud, imo valde aliud est, per infirmitatem mortalis naturæ ab intentione psalmodiæ mentem interdum avolare, atque aliud per inertie desidiam perversis et noxiis cogitationibus nullo mentis vigore reluctari: ideoque sicut dispar est causa venialiter delinquentium graviterque peccantium, ita dispar erit et sententia pro meritis digna recipientium.

(43) Exstat post sermones de S. Andrea.

(44) Habetur nunc hic locus sermone 47 in Cant.

CAPUT XX.

De periculo eorum, qui in servitio Dei lascive vel plausibiliter cantare præsumunt.

Ecce vero dum considero qualiter vir propheticus miserrimam et nimis superstitiosam quorundam tenaciam reprehendit dicens: « Non parcentes vocibus, non remissis vocibus muliebres quiddam balba de nare sonantes (45): » occurrit memoriæ terribilis casus, quem referente viro venerabili abbate Morimundi, cuidam talium accidisse cognovimus. Sunt namque nonnulli, quibus etsi largissime fœneret Dominus instrumenta laudis suæ, ipsi tamen parcissime fœnerant Domino, prompti magis de eisdem instrumentis querere gloriam hominum quam gloriam Dei, et cum parcentes vocibus quotidianum psalmorum et hymnorum cursum prorsus negligant, ne forte acumen vocum retundatur, si tempus et opportunitas gloriandi in se et in vocibus suis arriiserit, continuo validos, gnaros et expeditos se ad cantandum, et in excelsum voces tollendas, esse demonstrant. Dicebat ergo præfatus abbas, fuisse monachum quemdam in uno de cenobis Cisterciensis Ordinis, qui dono nobilissimæ vocis exsultans, vigorem ejus in communi labore servitii Dei expendere dedignabatur, sed magis propriam gloriam captans festiva quæque responsoria, quæ pro singulari privilegio vocis suæ ipsi assignabantur, lætus, sed non timoratus; hilaris, sed minime devotus, solemnizando cantabat. Factum est autem in quadam festivitate Domini, ut in omnibus, qui communiter a conventu fratrum ad laudem Dei decantabantur, velut mutus et elinguis staret, ut verum responsorii sui non plane in gravibus, sed in acutis, vel potius in acutissimis, vocem quatiendo modulosque tinnulos flexibilitate vocis formando, solita lascivia decantaret. Quo finito, ut a quo merces ridiculosi cantus speranda esset, intelligeret, tam ipso quam cæteris qui circa eum erant videntibus et audientibus, apparuit dæmunculus in modum puerili Æthiopis teter et fuscus, qui manibus impuris plausum faciens, et miro modo cachinnans, exclamavit dicens: « O, o bene, valde bene cantavit, optime cantatum est. » Noverit ergo quicumque gratiam jucundæ vocis a Deo accepit, horribile malum esse inde dæmonum malitiam pascere, lascive et plausibiliter cantando, unde Deum honorare debuerat, devote et humiliter jubilando: ideoque summopere nitendum est quatenus secundum mediocritatem quam nobis sanctus Ordo noster præscribit, nec non et secundum auctoritatem, qua Regula quam professi sumus, nos instruit, et singuli specialiter, et omnes in commune pariter, cum gravitate, cum timore et tremore, atque cum humilitate psallamus et cantemus Deo nostro. Certe ironia diabolicæ nequitie, vel maxime, vel sola ruborem et suffusionem vultus nobis incutere, atque ad cautelam nostri nos excitare poterat: sed quoniam dura corda hominum plus reverentur testimonium spiritus veritatis, quam subsannationem spiritus fallacis, quid etiam nostris temporibus eximie religionis et specialis abstinentiæ sancta quædam virgo, de hac lascivia cantus divina revelatione instructa prodiderit, non tacebimus. Cum enim domnus abbas Cisterciensis, qui est pater patriarchalis totius sancti Ordinis nostri, ad eam gratia visitationis aliquando venisset, inter dulcia æternæ vitæ colloquia, cœpit abbas attentius rogare quatenus eadem Dei famula divinitus sibi revelari deposederet quid in Ordine Cisterciensi puritati veræ religionis magis contrarium per negligentiam irrepisset. Illa vero post acceptas inducias, fusasque ad Dominum preces, ita respondit: « Scitis, domine Pater, tria esse in Ordine vestro, quæ specialiter oculos summæ ma-

(45) S. Bernar., serm. 47 in Cantie.

jestatis offendunt, multiplicatio scilicet agrorum, superfluitas ædificiorum atque lascivia vocum. Quapropter omnes qui ad sacrum Ordinem cleri asciti, iudicio sanctæ Ecclesiæ psallendi et cantandi officium sortiti sunt, si mediocritatis, gravitatis et humilitatis metas excedant, noverint se recte quidem offerre, sed nequaquam recte dividere, timeantque necesse est comminationem Domini per prophetam dicentis: *Solemnitates vestras odit anima mea (Isai. 1)*, quoniam cum derident hostes Sabbata vestra, nullomodo acceptare dignatur omnipotens Deus quod subsannat inimicus.

CAPUT XXI.

De periculo prælatorum parentes suos carnaliter diligentium.

Apostolus de iis, qui summi Patrifamilias vicem gerunt in terris, quique dispensatores mysteriorum Dei in Ecclesia constituti sunt, loquens: *Hic, inquit, jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat (I Cor. iv)*. Hoc scrutinium, hanc discussionem, quidam heu! minus formidantes, si forte per divinam gratiam in partem sollicitudinis vocantur, continuo se ad plenitudinem honoris assumptos esse gloriantur; et in prælacione non solum quæ sua sunt, non Jesu Christi, verumetiam ea quæ consanguineorum suorum sunt, omni sollicitudine quærent, et pro eorum exaltatione patrimonium crucifixi Domini, bona videlicet Ecclesiæ, quæ se in promotione sua sacramento præstito congregata servare voverunt, profligare et dilapidare non verentur. Adhuc autem, quod gravius est, si aliquos nepotulorum suorum ad hoc erudiendo et informando provexerint, ut alicujus muneris functione illustrari posse videantur, carnis magis et sanguinis affectione attracti, quam proximorum utilitati consulentes, successores eos sibi designant, omnia cernentis Dei iudicium nec in ipsa terribili hora exitus sui recogitantes. Quapropter qualiter omnipotens Deus, qui glorificantes se glorificat, et contemnentes se reddit inglorios, unius talium intolerabiles cruciatus, quibus post mortem carnis addictus est, ad correctionem viventium demonstrare voluit, memorabimus, si forte exasperatores Domini hæc audientes, et talia pati pertimescant, et ab inordinato amore parentum, severitatem ultionis præ oculis habentes, quiescant. Abbas ejusdam cenobii monachum quemdam nepotem suum a puero nutrierat, et usque ad spectabiles mores provexerat. Contigit vero ut idem abbas, extremæ sortis articulo sibi imminente, viam universæ carnis ingressurus esset. Fratribus itaque, quos sub cura sua habuerat, destitutionem suam lugentibus (fuerat enim vir prudens et providus) cum de substitutione alterius tractaretur, diversis diversa sententibus, ne forte ex studiis partium res in contentionem veniret, communi consensu decretum est, quatenus vota et consilia sua ipsi tanquam patri spirituali committerent, qui conscientias et merita singulorum plenius nosset; et quem ille sibi successorem voce depromeret, hunc absque refragatione unanimiter in abbatem eligerent. Sed heu! quam tenere necessitudini parentum suorum adstricti sunt, quos ab amore mundi charitatis ardor nondum perfecte separavit. Cum enim prædictus abbas in illa hora tremenda exitus sui memorari debuisset justitiæ Dei solius, et pure secundum Deum puram sibi exhibentibus obedientiam consulere, carnis et sanguinis affectione male illectus, antefatum nepotem suum fratribus illis designavit, dicens eum bene esse religiosum, et in exterioribus negotiis providum et consideratum. Quod licet ex parte verum fuisset, quia tamen nequaquam sincera intentione, fratrum videlicet utilitatibus consulendo, tale consilium dederat; sed quantum ex pena quæ subsecuta est, intelligi datur, magis eo intuitu, ut parentela ipsius nepotis sui promotione

illustrior redderetur; quam districtæ sententiæ pro hoc reatu suo moriens addictus sit, Dominus eidem successor minus canonice adeptæ dignitatis demonstrare dignatus est.

Erat namque in eodem monasterio locus quidam amœnus, et ad refrigerandum accommodus, atque in ipso loco fons perspicuis fluentis levi murmure scaturiens: qui per crepidinem alveoli sui luxuriantibus herbis jucundus, tam vivacitate sui quam etiam herbarum gratiose viriditate animas et oculos accedentium mulebat. Hunc locum defunctus abbas, dum vitales adhuc carperet auras, refrigerandi gratia frequentare solebat, ibique animum mordacium curarum æstibus defatigatum relaxans, tanto liberior, quanto secretius evaporare sinebat. Cujus relaxationis consuetudinem successor ipsius eodem modo tenere decernens, locum frequentabat et ipse, magis, ut reor, proclivis ad commoda carnis, quæ in prædecessore suo viderat, sectanda, quam si virtutis alicujus specimen, a conversatione ipsius exempli gratia trahere potuisset. Una vero dierum cum, solito more, ad prædictum locum accederet, audivit quasi de fundo fontis vocem lacrymabiliter plangentis, et, heu! heu! me miserum, ingeminantis. Territus vero vehementer et consternatus, ubi propius accessit, diligentius auscultans, hanc esse prædecessoris sui defuncti abbatis vocem ex olim nota sibi qualitate vocis ipsius, recognovit. Tum vero tremantibus præ stupore labiis quærenti quisnam esset qui illic ita plangeret, eadem vox quasi de sub aquis respondit, dicens: « Ego sum ille consanguineus tuus quondam abbas, nunc autem miserabilis spiritus, cui tu ad multam confusionem et infelicitatem meam in regimine monasterii hujus successisti. » Interrogatus cur ita plangeret, « quia ardeo, inquit. » Rursus interrogatus quare arderet, cum religiosa vita ipsius, quam in corpore gesserat, requiem magis quam tormenta meruisse videretur. « Tu, inquit, incendii mei causa es. » Et ait abbas: « Ego quare, vel quomodo? — Quia, inquit, fratribus, quibus indignus præeram, personam animarum suarum saluti proficuum quærentibus, et mihi post Deum vota et consilia sua committentibus, heu! affinitatis, qua mihi junctus eras, lenocinio hæcatus, non secundum timorem Dei, sed secundum propriæ voluntatis insipientiam, consilium dedi, ut te ad apicem hujus dignitatis proveherent. Idcirco justo Dei iudicio in hoc aquæ elemento cruciatibus addictus ardeo, liquesco, deficio; et in nihilum pene reductus, ad eadem tormenta rursus toleranda, restauor. Quod si certius probare vis, non esse frivola quæ audis, fac afferri candelabrum æneum, et lenta submissione in aquam mitti. » Mox præcipiente abbate allatum est candelabrum æneum, et sensim in aquam missum, stupendo miraculo ita a facie frigida illius, ut videbatur, aquæ liquefactum est, sicut fluit cera a facie ignis, vel sicut fugatur nebula a facie solis. Quanta ergo severitate censura justi iudicii Dei damnabit eos qui parentes suos de pecuniis vel possessionibus Ecclesiarum sibi commissarum divites et inclytos faciunt, si sic puniri meruit, qui personam fortasse satis idoneam, ad officii spiritualis eminentiam, sanguinis magis quam charitatis intuitu provehere præsumpsit?

Hæc itaque, de periculis quorumlibet vitiorum, seu negligentiarum aliquandiu jam tractavimus ex occasione relationis beatæ memoriæ D. Gerardi Claravallis abbatis, qui de periculo assidue jurantium fratres suos admovere studuit, ad exhortationem legentium summam perstringere curavimus, scientes, simplicium fratrum animos exempla plus movere quam verba, quoniam devota mens, quæ ex lectione spiritualis compunctionis fervorem magis quam infantis scientiæ eruditionem quærit, dum facti memoriam versando atque reversando, quasi manu cogitationis tangendo palpat, ad amorem virtutum, horroremque vitiorum amplius ex ea accendi-

tur, quam si decem millia sententiarum chartulis exarata transcurreret. Hoc igitur quasi grandi fenore absoluti, ad Claramvallem nostram, de qua cum Isaac ad meditandum in agro diversorum Christi Domini nostri magnalium egressi fueraimus, revertamur: sique tandem narrationis nostræ series, quæ de venerabilium Patrum religiosa conversatione pretiosaque in conspectu Domini morte

DISTINCTIO SEXTA.

Varia continens de sacramento altaris et confessionis, de animabus defunctorum, et alia quædam.

CAPUT PRIMUM.

De incauta contemplatione cujusdam monachi Claravallis et de periculo contemplativorum.

Dominus ad beatum Job de multiplici calliditate antiqui hostis sub specie Leviathan loquens, *Nervi, inquit, testiculorum ejus perplexi sunt (Job xl)*: omnem videlicet hominem manifestius instruens, subtilissimarum deceptionum ejus inextricabiles nexu neminem absque gratiæ suæ adiutorio evadere posse. Verum, si cunctis qui Christiana professione censentur, et ad cœlestem gloriam, de qua superbus Satanas cum angelis suis cecidit, duce humilitate nituntur conscendere, summopere considerandum est illud Apostoli: *Videte quomodo caute ambuletis, quoniam dies mali sunt (Ephes. v)*; et illud: *Ne circumveniamur a Satana: ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. ii)*. Quanta putamus sollicitudine vigilandum est iis, qui sacratoris vite desiderio in cœnobii Domino militare, et contra spirituales nequias spiritualibus armis dimicare proposuerunt? Falluntur nempe, stolidissimoque errore raptantur, qui sæcularis molæ tumultuosa negotia tantum, et non etiam cœnobialis lecti quieti silentia insidiis inimici patere arbitrantur, cum tanto subtiliores laqueos tendere soleat callidus hostis, quanto quis altius sealam virtutum scandere, atque de hujus mundi naufragio nudum se evasisse confidit. Quapropter gravissimam unius viri spiritualis tentationem, quam in otio silentii sui indiseret contemplando incurrit, ad cautelam contemplativorum proponemus, quatenus ii qui ferventiori studio lectioni incumbentes diversas memoriæ sententias commendant, atque ex eis primo quidem meditationis, dehinc etiam contemplationis oculum exaercent, semper illius sententiæ memores: *Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria (Prov. xxv)*, magis in timore sanctæ humilitatis se utiliter deprimant, quam in luce periculosæ contemplationis pueriliter volare præsumant.

Erat in Claravalle senior quidam purissimæ religionis, quæ sub venerabili Patre nostro B. Bernardo in eadem sancta domo multis etiam simplicioribus gratiam perfectionis contulit, strenuus imitator effectus, et in quotidiano virtutum exercitio devotus, qui ob sapientiæ suæ gravitatem, consilii maturitatem eximieque conversationis sanctitatem, non tantum sibi soli, sed et aliis quoque prodesse posse judicatus, Fusniacensis Ecclesiæ, quæ est una de dignioribus et magis religione conspicuis filiabus Claravallis, abbas constitutus est. Positus ergo in honore, ipsiusque honoris pondus assidue pensans ne, secundum Prophetam, periculum honoris non intelligeret (*Psal. xlviii*), pastoralis officii dignitatem, humilitate, quæ spirituales virum decebat, admi-

(46) Bernard. epist. 190, et alibi.

nistrabat: tandemque laboriosæ prælacionis sollicitudini seniles humeros subducens, Rachelis quanto sterilius, tanto jucundius contubernium Liæ licet fecundis sed tamen valde periculosus prætulit amplexibus. Ad suam itaque Claramvallem reversus, ac velut haud degener pullus nidulo proprio restitutus, quotidianæ conversationis suæ discussione motus et affectiones cordis dudum prælacionis occasione quaquaversum sparsas ad se recolligebat, exemploque sanctissimi Patris sui Benedicti habitavit secum. Spiritualibus autem studiis intentus, et a strepitu garrulæ occupationis penitus sequestratus, orationi, lectioni, compunctioni sacræque meditationi operam dabat, sciens adversus virulentas suggestiones mundialis pompæ, carnalis quæ illecebræ, efficacius his non esse antidotum. Porro continuæ meditationis assiduitate provocatus, suavitæque illectus, cepit jam sanctæ contemplationis subtilitate divina quæque mysteria scrutari, scrutando jucundari, exultans in júbilo cordis, dicensque cum Psalmista Domino: *Mirabilia testimonia tua, Domine, ideo scrutata est ea anima mea (Psal. cxviii)*. Quia vero salutarem hostiam per quam redempti et reconciliati sumus Deo Patri cum fructu bonorum operum sedulus immolabat, altitudinem imperscrutabilis hujus mysterii tanto dulcius contemplando ruminabat, quanto id frequentius altissimam Dominicæ passionis humilitatem repræsentando iterabat. Sed o utinam, sicut pius, ita etiam cautus et timoratus contemplator esse curasset, præsertim in tam mira profunditate tantorum mysteriorum, ubi omne rationis humanæ deficit argumentum, solumque sacræ fidei consulitur oraculum. Nam cum admirando pensaret, et pensando admiraretur quoniammodo panis et vinum, quæ in altari proponuntur, mediante virtute Dei in verum corpus et verum sanguinem Jesu Christi Domini et Redemptoris nostri transsubstantiaretur, plusquam oportebat scrutabundus, rationisque oculo insolentius innixus, sacrum mysterium arcano fidei commissum rationis temeritate discutere præsumptuose tentabat. Cæterum, sicut testatur B. Bernardus, ratio, si quod fidei est, tentet irrumpere, effratrix judicatur (46), et B. Gregorius dicit fidem non habere meritum, cui humana ratio præbet experimentum (47). Enimvero præfatus senior minus considerans sapientis consilium qui mel invenientem parcius edere suadet, ne forte satiatum evomere contingat (*Prov. xxv*); Apostolum etiam monentem, non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem (*Rom. xii*); dum sacri mysterii dulcedinem, ipsis, ut reor, angelicis spiritibus imperscrutabilem, avidius rimatur, summæ majestati debitam reverentiam non exhibens, impiegit in lapidem offensionis, et Dominus in ira declinavit a servo suo. Ubi vero spiritus bonus, vel potius

(47) Greg. hom. 26, in Evang.